

Ponosno i uzdignuta čela u EU?!

Nediljko Ante Ančić

nancic@kbj-st.hr

Hrvatska se približava skorom ulasku u Europsku uniju gdje će biti njezina 28. članica. U tom povodu hrvatski su biskupi na svojem ovogodišnjemu proljetnom zajedanju u Zagrebu uputili pismo katoličkim vjernicima i čitavoj javnosti¹. Duhovni pastiri su svjesni da i sami imaju odgovornost za tako presudan korak naše države pa se u svojem obraćanju načelno osvrću na proces europske integracije općenito a posebno na pristupne pregovore Hrvatske s EU-om koji su u podmakloj fazi. Radi se o povijesnom događaju koji će bitno odrediti sudbinu cijeloga naroda. Biskupi ga, kako navode, žele promotriti u svjetlu evanđelja i crkvenoga učiteljstva da bi vjernicima s gledišta Crkve ponudili svoju prosudbu i pružili stanovitu orijentaciju koja će im pripomoći u cjelovitom informiranju o europskom projektu i izgradnji vlastitoga stava prema njemu. Pritom osobito rasvjetljuju nekoliko važnih pitanja: Kakva je Europa kojoj se želimo pridružiti? Na kakvim temeljima i s kojim ciljem se europske zemlje čvršće povezuju? Je li takva EU prihvatljiva za RH i možemo li se u njoj prepoznati?

Pismo u glavnim crtama pruža dobru informaciju o temeljnim idejama kojima su bili inspirirani začetnici Europskog povezivanja te glavnim koracima kako su te ideje u različitim etapama tijekom protekla pola stoljeća postupno ostvarivane do današnjega stupnja uznapredovale integracije zvane Europska unija. Biskupi su svoje obraćanje posvetili sljedećim temama: Što su željeli utemeljitelji EU-a? Kako su na taj proces gledali rimski pape od Pija XII. do Benedikta XVI.? Problemi i perspektive EU, Odnos Hrvatske prema Europskoj uniji. Kako se već iz samih podnaslova nazire, hrvatski biskupi promatraju europsku integraciju ponajprije načelno, u smislu ostvarivanja njezine temeljne ideje. A ona glasi: Dragovoljno tješnje povezivanje država na načelima demokracije, slobode i jednakopravnosti radi osiguranja trajnog mira i svekolikog

---

¹ Tekst s nadnevkom 19. ožujka 2010. nosi naslov: »Pismo hrvatskih biskupa u povodu pristupnih pregovora za ulazak RH u EU«. Dostupno je na internetskim stranicama Hrvatske biskupske konferencije.

napretka. Temelj europskog ujedinjenja jesu zajedničke vrjednote među koje spada kršćanstvo kao jedan od bitnih korijena identiteta europskih naroda. Pritom biskupi ne ulaze u pojedinačna osjetljiva pitanja i neke složene aspekte integracijskih procesa političke, gospodarske i kulturološke naravi u čijem promišljanju i katolici mogu opravdano zauzimati različita stajališta od euro-skeptika do eurooptimista.

Tu se već nameće prvo pitanje: Nesumnjivo treba zagovarati i zastupati kršćanske vrijednosti kao jedan od bitnih elementa europskog povezivanja koje je jedincato u novijoj povijesti. Katolička Crkva je jedna od najstarijih globalnih institucija pa i sama svojim bogatim iskustvom u tome može pomoći, jer je ustanova koja poštujući jezik, kulturu i identitet svakoga naroda, u sebi istodobno nosi klicu univerzalizma.² Ipak u ozbiljnoj raspravi o tako važnim i sudbonosnim odlukama kao što je pristup Uniji neophodno je cjelovito razmotriti sve aspekte spomenute problematike i ne ograničavati se samo na neke, premda važne dimenzije toga pristupa. S tako skućenog pogleda gotovo se po naravi stvari predlaže pozitivan stav prema hrvatskom uključivanju u EU, što ga u svom Pismu izriču hrvatski biskupi. Njihovo je stajalište prema europskom projektu na tragu poznatih utemeljitelja europskog zbližavanja koji su odreda bili katolici, u skladu je s opredjeljenjem gotovo svih Biskupskih konferencija Starog kontinenta, a jednako tako su ga zagovarali i rimski prvosvećenici. Doduše biskupi samo kratko daju znati da su svjesni i nedostataka u europskoj integraciji (usp. br. 13). Pritom u Pismu kao glavni problem osobito tematiziraju krizu vrjednota koja se manifestira kao višeoblična kriza morala osobito glede shvaćanja braka i poštivanja ljudskog života te se odražava u zabrinjavajućim pojavama u društvenom, gospodarskom i kulturnom životu. Slabljenje kršćanske baštine praćeno je »praktičnim agnosticizmom i vjerskom ravnodušnošću« te nedostatkom globalne solidarnosti. Budu li i nadalje slabili kršćanski korijeni, a na to upućuju svi sadašnji trendovi na vjerskom području, Europi će zacijelo još više nedostajati ono na što se već dugo u različitim kontekstima i prigodama kao deziderat ukazuje, a to je "duša Europe"³. Bez te temeljne duhovne poveznice, politička, ekonomska i vojna integracija same po sebi, kako se čini, neće imati svoga pravog temelja pa će u nesigurnim vremenima, kao što je sadašnja financijska kriza, budućnost EU-a postati neizvjesna.

Može se samo nagađati zašto se biskupi pri razmatranju hrvatskog pridruživanja Europskoj uniji nisu osvrnuli i na druge važne aspekte toga procesa. Možda svojim širim pogledom na europske integracije, koji bi uključivao i jasne kritičke tonove, ne žele odudarati od službenih, izrazito pozitivnih

² Franjo ŠANJEK, Objedinjavanje svjetskog društva kroz povijest. Crkva kao globalni čimbenik nekoć i danas, u: Nediljko A. Ančić (prir.): *Na granicama Riječi*, Crkva u svijetu, Split, 2005, 209-221.

³ Usp. Erhard BUSEK, *Eine Seele für Europa*, Beč, Kremayr&Scheriau, 2008.

stavova Katoličke crkve prema tom pitanju. Ili je posrijedi stajalište da se u stvarima koje zadiru u područja politike, gospodarstva ili kulture ne smatraju kompetentnima i da je govor Crkve o svjetovnim područjima, izvan strogo moralnog i vjerskog, uvijek privremen i promjenljiv te teško može imati karakter autentičnog nauka. Ako je riječ o ovome potonjem, onda crkveni autoriteti previdaju da je upravo o tim takoreći svjetovnim temama progovorio Drugi vatikanski sabor u svojoj Pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*, te izrazio stavove Crkve ne samo načelno o njezinim odnosima prema svijetu nego se očitovao i o gorućim problemima kao što su brak i obitelj, kulturni napredak, ekonomski i socijalni život, odnos prema političkoj zajednici, promicanje mira i izbjegavanje rata. Kad već navode poznatu prvu rečenicu iz te konstitucije na početku svojega Pisma, bilo bi za očekivati da se u nastavku barem donekle inspiriraju temeljnim mislima toga dokumenta te odgovore na radosti i nade, žalosti i tjeskobe hrvatskih ljudi.⁴ Bilo kako bilo biskupi se očito svjesno ograničavaju na duhovni vidik članstva Hrvatske u Europskoj uniji pa u njihovu obraćanju nažalost izostaje kritički osvrt na tu asocijaciju i njezin daljnji mogući razvitak. Treba apelirati na odgovornost pregovaračkog tima da što bolje zastupa hrvatske interese i izbori dobre uvjete ulaska, da zaštiti vitalne nacionalne, gospodarske, kulturne i druge interese. No, čini mi da se od duhovnih predvodnika očekivalo da i sami dadnu svoje kritičko viđenje europskog projekta, tim više što se u svezi s tim iz hrvatske perspektive može postaviti čitav niz opravdanih pitanja.

Ponajprije, neke političke elite i medijski krugovi gotovo naivno i bespogovorno zagovaraju što brži pristup Hrvatske u Europsku uniju. S druge strane kod znatnog dijela građana postoji oprez i suzdržanost, nepovjerenje pa čak i određeni strah od te integracije. Moguće je da jedan dio Hrvata ne poznaje dovoljno pozitivne temeljne ideje koje stoje iza procesa čvršćeg povezivanja zemalja Starog kontinenta, osobito u novije vrijeme kad nas zapljuskuju snažna globalizacijska previranja pa je u tom pogledu potrebno dodatnog objektivnog i stručnog informiranja. Ipak spomenuto raspoloženje ne može se protumačiti samo činjenicom da u svakoj europskoj zemlji ima eurooptimista, ali i skeptika prema europskom projektu. U svezi s tim treba reći da Hrvatska u odnosu prema nadnacionalnim integracijama ima svoje posebnosti koje proizlaze iz njezina negativnog iskustva življenja u nametnutim višenacionalnim tvorevinama, a posebno su još svježja sjećanja na goleme patnje i žrtve u domovinskom ratu kojim je konačno nakon dugih stoljeća izborena tako priželjkivanja državna neovisnost. Stoga su za Hrvatsku nove integracije kao takve suspektne pa se u pregovorima s Europskom unijom od strane državnih tijela očekuje

⁴ U postkoncilskom vremenu pojavio se čitav niz crkvenih dokumenata upravo o tim temama, primjerice papinske enciklike koje se bave problematikom socijalne pravednosti, ljudskog rada, razvitka, globalizacije ili dokument Kongregacije za nauk vjere o sudjelovanju katolika u političkom životu (2002).

veliki oprez i politička mudrost. Tek što je s mukom izišla iz jednog doduše prisilnog komunističkog povezivanja u višenacionalnoj državi, nakon njezina krvavog raspada, noseći sa sobom negativno kolektivno pamćenje, i još se kao nova država nije na svim područjima pravo ni ustrojila, valja se opet odricati jednog dijela tek stečenog nacionalnog suvereniteta i pristupati novim integracijama. Premda se radi o dragovoljnom povezivanju na europskim pravnim stečevinama, to ipak ne pada lako.

Svima je u Hrvatskoj dobro znano da je za vrijeme raspada bivše Jugoslavije prije dvadeset godina većina članica Europske unije, i Unija kao institucija kojoj se sada kanimo pridružiti, sramotno zakazala. Zabavljena sama sobom i nesložna nije se aktivno uključila u proces osamostaljenja ondašnjih republika niti ga je pokušala mirnim putem privesti kraju nego je zapravo svojim pasivnim stavom ohrabrila ondašnju JNA da u službi velikosrpske politike vodi osvajački rat protiv Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Tako je Hrvatska u sudbonosnim trenucima svojega postojanja ostala bez europske solidarnosti i bila prepuštena sama sebi. Štoviše njoj koja je bila izložena agresiji daleko nadmoćnijeg neprijatelja uveli su embargo na uvoz oružja za vlastitu obranu. Unatoč svemu tome ona je svojom slogom, jasnim htijenjem, vlastitom žrtvom i borbom te mudročću svojega političkog vodstva izborila državnu neovisnost i međunarodno priznanje.

Bez sumnje i Hrvatska mora za ulazak u Europsku uniju ispuniti propisane kriterije kao i sve ostale nove članice. U tome su koji put bili potrebni i snažni poticaji izvana. No za vrijeme pregovora o ulasku u Europsku uniju neke su je zemlje (poput Nizozemske i Engleske) arogantno zaustavljale i ponižavale. Hrvatskoj se primjerice predbacivalo da namjerno skriva generala Gotovinu i ne želi ga izručiti Međunarodnom sudu u Haagu. Kako se poslije ispostavilo Gotovina se godinama dobro skrivao u inozemstvu daleko od hrvatskih pravosudnih organa. Tijekom tih istih pregovora Hrvatska je pod pritiskom EU odustala od proglašenja svojega Zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa (ZERP) na što kao članica Ujedinjenih naroda ima pravo. U najnovije vrijeme susjedna je Slovenija više od godine dana blokirala hrvatske pregovore. Ona je iskoristila svoje nedavno stečeno članstvo u EU da bi stanovitim ucjenama prisilila Hrvatsku na neke kompromise u rješavanju još otvorenih graničnih pitanja. Druge su članice EU-a taj potez Slovenije doduše smatrale nekorektnim, ali se inače nisu tome značajnije suprotstavljale. K tome valja reći da su neke članice EU-a, i onda kada za to nije bilo pravog razloga, godinama koristile Međunarodni haški sud, s jedne strane kao sredstvo ucjene i pritiska na Hrvatsku, s druge strane prema svojim prohtjevima i interesima kao instrument za revidiranje činjenica iz Domovinskog rata. Takvo je ponašanje članica EU-a mnoge u Hrvatskoj neugodno iznenadilo, unijelo dodatno nepovjerenje prema toj integraciji i pojačalo dojam da Hrvatska već sada u statusu kandidata ne uspijeva dostatno zaštititi svoje nacionalne interese. Sve to pojašnjava

nagomilano nepovjerenje koje se kod velikog dijela Hrvata nakupilo prema ulasku u Europsku uniju.

One koji dublje razmišljaju o europskoj integraciji zabrinjavaju i neke druge pojave. Premda je začetnicima europske ideje pred očima lebdjela Europa kao savez samostalnih država i ravnopravnih naroda sa svojom kulturnom baštinom, jezicima i raznolikostima, u posljednje se vrijeme javljaju sve snažniji glasovi iz sfere banaka, kapitala i ekonomije o Europi kao saveznoj državi po uzoru na SAD. Jer tobože jedino tako ujedinjena Europa kao zajednički politički i gospodarski prostor u kojemu će države biti potisnute i nacionalni identiteti osakaćeni može uspješno konkurirati drugim svjetskim velesilama u ovo doba bespoštednih globalizacijskih procesa. Teško je prognozirati kakav će biti krajnji ishod u tinjajućem sučeljavanju tih dviju koncepcija europskog projekta. No, ova bi potonja zacijelo bila pogubna osobito za male države i kulture u EU. Zato je potreban dodatan oprez i velika razboritost. Ne treba zatvarati oči ni pred drugim mogućim i vjerojatnim posljedicama hrvatskog pristupa Uniji kao što je primjerice nekontrolirano useljavanje izbjeglica iz drugih država, kultura i kontinenata koje bi mogle izazvati unutarnje naponosti i stvoriti velike integracijske probleme. Ako Hrvatska država bude lišena instrumentarija da učinkovito štiti svoje državne interese, tko jamči da se pod proklamiranim širokogrudnim pravom slobodnog protoka ljudi, znanja i roba neće skrivati agresivna i nedobronamjerna ponašanja nekih susjednih zemalja primjerice iredentističke težnje pojedinačnih krugova iz Italije koji će svoje osvajačke želje prema Istri i Dalmaciji sada nastojati ostvariti drugim, posve legalnim sredstvima. Kakva je uopće budućnost malih zemalja, njihovih jezika i kultura u EU kojom dominiraju velike i srednje države te veliki jezici kao što su engleski, francuski i njemački. Nisu li već sada pod naletom globalizacije i europske integracije ugroženi hrvatska kulturna baština i hrvatski jezik za čije se očuvanje i zaštitu nedovoljno brinemo.

Dakako ima i čitav niz općenito poznatih prednosti i dobrih razloga za ulazak u Europsku uniju. No, radi cjelovitog sagledavanja pristupa toj asocijaciji jednako tako je potrebno razmotriti i navedene bojazni, opasnosti i neizvjesnosti. Hrvatski se biskupi na kraju svojega Pisma između ostalog posebno zalažu za očuvanje neradne nedjelje, monogamnog braka i kršćanskih simbola u javnom životu. Pridružujem se njihovu stavu kao je vrlo važno da »uspravno i dostojanstveno uđemo u suvremeno zajedništvo europskih naroda« (br. 18).